

22.23x30.99	31	עמוד 19	אפרק טיימס	19/09/2012	33789227-1
הקריה האקדמית אונ - 22640					

חרדים למדינת ישראל

המגזר החרדי צפוי להמשיך לגדול ולהגיע ל-17 אחוז מהאוכלוסייה עד 2030, אולם שיעור ההשתתפות שלו במשק עדיין נמוך מאוד. המדינה אמנם קבעה יעדים, אולם מה באמת ניתן לעשות כדי לשלב את החרדים בשוק העבודה?

Jack Guez Getty

המיתון הכלכלי ב-2003 החליטה הממשלה לקצץ בתקציבי הרווחה והחינוך, מה שכונה במגזר החרדי "גזרות נתניהו", והתמיכה הכספית בכלית בתלמידי הישיבות והכוללים פחתה בהרבה. נתונים משנת 2007 מראים ששיעור העוני בחברה החרדית היה 59 אחוז לעומת 14 אחוז בכלל האוכלוסייה היהודית.

יחד עם העוני הגובר במגזר החרדי, גברה ההכרה בממשלות ישראל שההסתמכות המסיבית של מגזר זה על הקופה הציבורית הופך מויכוח לוחט על "השוויון בנטל" לבעיה מאקרו-כלכלית. כדי לעודד השתלבות של המגזר החרדי בתעסוקה, קיבלה הממשלה בשנים 2007-2010 מספר החלטות שהחשובה שבהן היתה תכנית פרטנית להשתלבות של חרדים בתעסוקה, עם יעד מוגדר של 63 אחוז תעסוקה במגזר החרדי בשנת 2020.

מהפך נגישה

באותו זמן שהממשלה הכינה תכניות וקבעה יעדים, גם במגזר החרדי עצמו התרחשו שינויים בכיוון דומה. למעשה, כבר ב-1996, מסביר ד"ר לופו, החל להתחולל שינוי ביחסה של הקהילה החרדית להשתלבות בשוק העבודה. בשנה זו הרב שך, שנחשב לסמכות הרוחנית והציבורית העליונה בציבור החרדי הליטאי, נכנס לתרדמת, וזה היה הטריגר לזרמים תת-קרקעיים שפרצו לפני השטח. מאז ובמשך השנים שלאחר מכן החלו

הדחיפות לשקם את עולם הישיבות

לאחר מלחמת העולם השנייה הרגישו מנהיגי הקהילה החרדית צורך עז לשקם בדחיפות את עולם הישיבות ולימוד התורה שנהרסו בשואה, מסביר ד"ר לופו. על כל הגברים בקהילה, ללא יוצא מן הכלל, הוטל לה המשימה להתמסר באופן מלא ללימודים תורניים והיא נתפסה כחשובה יותר מהצורך להתפרנס.

כתוצאה מכך, בקהילה החרדית בארץ נעלם מעמד שלם שהיה קיים בקהילות לפני המלחמה: מעמד של "בעלי בתים", אנשים שעבדו והתפרנסו והקדישו "עיתים לתורה" בבוקר או בערב.

"בחברה שלפני השואה לא כולם למדו", מספר לופו. "רק עילויים שהיו כ-2 אחוזים מהקהילה הקדישו את כל חייהם ללימודי קודש. אבל אנשים ידעו שזו שאיפה שרק מעטים יכולים להגיע אליה. היום במדינת ישראל אין הורה שרוצה שהבן שלו יהיה 'בעל בית'. אפילו השידוך הולך לפי סולם תורני ואין שום סולם הדרכה אחר."

במצב הזה שבו הגברים עסקו רק בלימודים תורניים מן הבוקר עד הערב, האחריות לפרנסה הוטלה על האשה. אבל האשה יכולה לעבוד רק במשרה חלקית משום שבאותו זמן היא היתה צריכה לנהל משק בית מרובה נפשות. כך, עם הכנסה זעומה, ושיעור ילודה גבוה, הקהילה החרדית התדרדרה לאורך השנים למצב של מצוקה כלכלית קשה.

מצוקה זו החריפה עוד יותר כאשר עם

מאת דינה גורדון, אפוק טיימס

ישראל היא המדינה הענייה ביותר ב-OECD. סיבה מרכזית לכך היא שיעור התעסוקה הנמוך במגזר החרדי, כך לפחות על פי דו"ח של הארגון. ממשלת ישראל שהסכימה עם מסקנות הדו"ח כבר מזמן, הפשילה שרוליים, קבעה יעדים, והתחילה להזיז דברים. אבל האם זה מספיק? מה הם בעצם הגורמים האמיתיים שמקשים על החרדים להשתלב בשוק העבודה? והאם באמת היעדר לימודי מקצועות ליבה במגזר החרדי הוא מה שמקשה על שילוב החרדים בשוק העבודה? אם כן, איך ניתן להסביר את העובדה שבמבחני המעבר של מועצת רואי החשבון אחוז המעבר בציבור הכללי הוא 50, אבל קרוב ל-100 בקרב הנבחנים החרדים? ובכלל, האם המשק הישראלי באמת ערוך לספק עוד מספר גדול של מקומות עבודה אם תכניות לעידוד תעסוקה במגזר החרדי אכן יצליחו בהיקף גדול?

תכניות לקידום תעסוקה במגזר החרדי החלו להופיע כבר לפני יותר מ-15 שנה, אבל שיעור התעסוקה במגזר החרדי עומד כיום על כ-48 אחוז בלבד, לעומת 77 באוכלוסייה הכללית. מדוע בעצם הופיע מצב שבו אחוז כה גדול מהאוכלוסייה החרדית איננו עובד? שאלנו את ד"ר יעקב לופו, היסטוריון החוקר את החברה החרדית כבר שנים רבות.

33789229-3	19/09/2012	א פ ו ק ט י מ ס	עמוד 19	32	20.42x30.87
הקריה האקדמית אונ - 22640					

סטודנטים בקמפוס החרדי בקריה האקדמית אונ

בקהילה החרדית בארץ נעלם מעמד של 'בעלי בתים', אנשים שעבדו והתפרנסו והקדישו 'עיתים לתורה' בבוקר או בערב

ד"ר יעקב לופו
היסטוריון וחוקר החברה החרדית

בתוך הקהילה החרדית עצמה. "הצעיר החרדי מתחנך שהוא צריך לגדול כרב. אם הוא לא יצא כזה, אז ככריתת מחדל הוא יוצא לפרנס את משפחתו. זה מתחיל להתקבל בהבנה כיום. יש לו אפשרות להשתלב כ'כלי קודש' - מוהל, וכו'. אבל אם הוא רוצה לצאת מהקופס - סה אז הוא חייב אקדמיה. את זה המגזר לא כל כך רואה בעין יפה. הוא נתקל ביותר קשיים בקליטת הילדים בכתי ספר חרדיים וכישיבות. "יש כאלה שמסתיירים את העובדה שהם לומדים מקצוע. יש תלמידים שאסרו על הנה" לת הקריה האקדמית אוננו לפרסם את שמור" תיהם, או שהם נורדים למכללות רחוקות".

שינוי במנחה

אולם על אף כל הקשיים, בכל זאת אפשר לראות מגמה חיובית בנתוני התעסוקה במגזר החרדי. זליכה מספר על המצב רק מנקודת המבט של הקריה האקדמית אוננו לבדה. כרגע לומדים בקמפוס החרדי בקריה 2,500 סטודנטים. "2,500 ועוד 2,500 ועוד 2,500 זה כבר מסה של ציבור שנכנסת לשוק העבודה ועושה היסטוריה", הוא אומר. בנק ישראל פירסם במארג השנה דו"ח עם נתונים מעורדים. שיעור התעסוקה במגזר החרדי עלה מ-38 אחוז בשנת 2009 ל-45 אחוז בשנת 2011. העלייה היא בעיקר במגזר העסקי. העלייה המהירה, מסביר הדו"ח, מר

הבלין לריאיונות העבודה הוא נתקל בדעות קדומות, ועולה קושי כרגע שמכנים שהוא חרדי. "זה מובן מהשאלות שעולות בריאיון", הוא מסביר. "מראיין אחד אומר לי שסבא שלו היה רב, ומתחיל לספר לי על המורשת שממנו הוא בא - ואני רק בא לריאיון התמחות, אבל הוא רוצה להשתעשע אתי במורשת אבות. "מראיין אחר אומר שאני מתאים, 'כי יש לנו לקוחות דוברי יידיש', למרות שאני עצמי לא דובר יידיש. אני מזהה איוושהי בורות בשיחות. משתקף מהשיחות שהם חוששים שאנסה להחזיר את כל המשרד שלהם בת" שובה, ואין אתנהל בדינמיקה ביניהם, והאם אוכל לדבר עם נשים".

"90 אחוז מהכיתה שלי לא מצליחים לה-תקבל בשום צורה להתמחות", מספר הבלין שבעצמו הצליח בסופו של דבר להתקבל למשרד עורכי דין בולט. אבל הטענה העיקרית של הבלין היא כלפי השירות הציבורי. הוא מספר שחרדים בוגרי לימודי משפטים כמעט ובכלל לא מצליחים להתקבל לפרקליטות או למוסדות ציבוריים אחרים. "השירות הציבורי צריך להתנהל בצורה שקופה, ללא משוא פנים, בצורה שוויונית, ולבחור מועמדים רק על פי שיקולים מקצועיים", הוא אומר. אבל פרט לשינויים המנטליים הנדרשים מצד המעסיקים ומצד השירות הציבורי, הבלין מצביע גם על אתגרים שיש להתגבר עליהם

לקום כל מיני מוסדות ייחודיים עבור החברה החרדית להכשרה מקצועית ולהשכלה כדי לסייע להם להשתלב בעולם העבודה. דוגמה לכך הן הכשרות מקצועיות שנפתחו בשיתוף בין משרד התמ"ת וג'וינט ישראל, תכניות שונות לפיתוח היזמות העסקית הזעירה והבינונית, תכנית לשירות בצב"ל יחד עם הכשרה מקצועית בשם שח"ר, ומסגרות ללימודים אקדמיים, כמו למשל מכללות חרדיות שחלקן הן שלוחות של מכללות אקדמיות לציבור הכללי.

דוגמה למכללה כזו היא הקמפוס החרדי בקריה האקדמית אוננו שנפתח ב-2002 ולומדים בו 2,500 סטודנטים. פרופ' ירון זליכה, מי שהיה החשב הכללי במשרד האוצר וכיום דיקן הפקולטה לחשבונאות בקריה, מספר בריאיון על האתגרים העומדים בפני הסטודנטים החרדים וכיצד הם מתמודדים איתם:

"כדי לגמור תואר אקדמי בחשבונאות, חייבים בסוף התואר לקרוא מאמרים אקדמיים באנגלית, לגלות הכנה מתמטית נרחבת ולעשות פרויקט סיום מחקרי שמחייב סקירת ספרות מחקרית באנגלית בשפה מאוד גבוהה. אז בנקודת הפתיחה של התואר אנחנו מרגישים נחיתות משמעותית בידע המתמטי ובאנגלית של הסטודנטים החרדים שלא למדו מקצועות אלה בבית הספר. כתוצאה מכך אנחנו נדרשים, נוסף על התכנית הרגילה, לתת להם תגבורים משמעותיים במתמטיקה ואנגלית, ולהקצות לכך את המורים הטובים ביותר שיש לנו לנושאים האלה.

"בשנה השנייה ההבדל בהישגים מצטמצם לכמה אחוזים בודדים, בשנה שלישית רואים שיוויון ובשנה הרביעית, בהשלמה לחשבו"נאות, רואים שהחרדים בכלל והחרדיות בפרט עוברים בצורה לא מבוטלת את האוכלוסייה הכללית. כאשר מגיעים לבחינות החיצוניות של מועצת רואי החשבון, לחרדים ולחרדיות יש 95-100 אחוזי מעבר כאשר הממוצע הארצי הוא 50 אחוז.

"הפוטנציאל של הכישורים במגזר החרדי, גם אצל בנים ובעיקר אצל בנות, הוא אדיר, אדיר. תוך כדי כך אנחנו תורמים תרומה בלתי אמצעית לקירוב לבבות ולשכירת סטיגמות בין שני הצדדים וגם מול המעסיקים". לפי דו"ח קיסריה 2010 יש היום מאות מסיימים של לימודי תואר ראשון במגזר החרדי, ועוד אלפי סטודנטים בעיצומם של הלימודים לתואר הראשון.

מסלול השתלבות לא פשוט

אבל מסלול ההשתלבות של חרדים שסיימו לימודים אקדמיים לא תמיד קל. הרב חיים הבלין (44) עומד לסיים כעת בהצטיינות את לימודי המשפטים בקריה האקדמית אוננו. בערבים הוא עורך חופות לציבור החילוני. "הצעיר החרדי שמבקש להשתלב במשק נתקל בחומה בלתי עבירה", הוא מספר.

"מעבר למלחמתי הפנימית לעשות את הצעד הזה, שאינו זוכה להערכה במגזר שלי, אני נתקל בקושי כשאני בא לחפש מקום עבורי, או לפחות למצוא התמחות", מספר הבלין. "אני מצטיין דיקן עם ממוצע 97. כששלחתי קורות חיים לא קיבלתי אף הזמנה לריאיון, עד שבחור חכם הציע לי למחוק את עברי כרב ולהסתיר כל סממן חרדי. ואז התחילו להגיע אלי הצעות לריאיונות עבודה". אולם כאן לא הסתיים הקושי. כשהגיע

שמקשים על חרדים להיכנס לשוק העבודה. הראשון הוא תשלום של קצבאות שבגללן כמעט לא כדאי לצאת לעבודה והשני הוא חוסר ידע באנגלית ובמתמטיקה ובהכשרות מוכרות.

הרשל קליין, מנהל תכנית מפתח בג'וינט, שמסייעת לחרדים, להשתלב בעולם התעסוקה, רואה את הדברים אחרת. כמי שנולד וחי בתוך החברה החרדית, וגם שירת בצה"ל והיה קבלן בניין, הוא טוען בריאיון שצורת הלימודים בישיבות וסוג החומר שלומדים "מחדדים את המוח", ולכן "חרדים יכולים לסגור אחר כך פערם בהשכלה במהירות ובצורה מדהימה". פרופ' זליכה מסכים איתו: "הסטודנטים הח"דים באים עם נחיתות כאנגלית ומתמטיקה, אבל עם הבנה מילולית ויכולת ניתוח מילולי-לית משופרים מאוד וזה משפיע על ההצלחה שלהם יותר מאשר החוסר הזמני שיש להם במתמטיקה ואנגלית".

פרופ' זליכה מציג נקודת מבט נוספת. בהרצאה בטכניון הוא טען שמבלבלים בין סיבה לתוצאה: "במדינות המערביות אין מדינה שמייצרת פחות מ-60 אחוז מקומות עבודה, יחד סתם לגדול האוכלוסייה שלה. במונחים של ישראלי זה אומר שצריך 3.3 מיליון מקומות עבודה. המשק הישראלי ייצר 2.7 מיליון. כלומר חסרים 600 אלף מקומות עבודה. וכשיש עודף עובדים על פני מקומות עבודה השכר יורד והעוני עולה. לכן העוני ואי ההשתתפות בשוק העבודה הם תוצאה ולא סיבה"

אין לקפוץ קדימה?

כנראה שיש עוד הרבה דברים שאפשר לעשות כדי להגיע ליעד שקבעה הממשלה, ולא מעט הם באחריות הממשלה. ד"ח מבקר המדינה מונה כמה מהם. "הממשלה לא קבעה יעדי ביניים הנגזרים מהיעד הסופי לשנת 2020". לכן, קובע הדו"ח "היעד ארוך-הטווח שקבעה הממשלה עשוי להיות בגדר שאיפה והצהרה גרדא שספק אם היא בת השגה".

התכנון שהפעיל משרד התמ"ת כשיתוף הגוינט כדי לעודד חרדים לצאת לעבודה, אומר הדו"ח, ולסייע להם להתמיד בה עשויות להיות פורצות דרך, אבל היקפן עדיין מצומצם מדי. גם לגבי הנגשת לימודים אקדמיים למגזר החרדי קובע הדו"ח כי "אף שהמעצה להשכלה גבוהה, ות"ת ומשרד האוצר הכירו בחשיבות הנושא ופעלו לקידומו עדיין לא נעשה די בעניין זה".

לד"ר לופו יש הצעה מעניינת: " הייתי מתחיל עשרות מיזמים קטנים בכל מיני מקומות, כמו סטרט אפ. לתת לדברים לרוץ בעצמם בשוליים של החברה החרדית ולעודד את זה כך שהדברים יתגלגלו כמו כדור שלג. יש דברים כאלה. בירושלים מכון לומדה למשל". אבל שוב, הוא מוסיף "השאלה היא האם יש מישהו מהצד של הממשלה שמוכן לקחת את זה כפרויקט לאומי".

ופרופ' זליכה מציין את הקושי שיש לסטודנטים חדרים לממן את הלימודים. "אנחנו נותנים מלגות בהיקפים אדירים בקמפוס החרדי אונו ואנחנו עמותה פרטית. אני מאמין שאם היו לנו משאבים כספיים היינו יכולים ללתת יותר מלגות היינו יכולים להכפיל, לשלש ואפילו לרבע את מספר הסטודנטים שאחר כך כולם הולכים לעבוד. אני לא חושב ששנכון שמפעל לאומי כל כך חשוב יובל על ידי גוף אקדמי פרטי".

באדיבות הקר'ה האקדמית אונו

במבחני המעבר של מועצת רואי החשבון אחוז המעבר בציבור הכללי הוא 50, ובקרב הנבחנים החרדים הוא קרוב ל-100 אחוז

פרופ' ירון זליכה דיקן הפקולטה למנהל עסקים, הקריה האקדמית אונו

מזת כי אין זו תוצאה של הטייה סטטיסטית, אלא שינוי אמיתי, המתחולל בתוך האוכלוסיה החרדית.

עם זאת, דו"ח מבקר המדינה משנת 2011 מביע דאגה מההשלכות הכלכליות של הגידול באוכלוסייה החרדית ביחס לאוכלוסייה הכללית. אם בשנת 2000 הייתה האוכלוסייה החרדית 4 אחוזים מכלל האוכלוסייה, בשנת 2010 הייתה האוכלוסייה החרדית 6 אחוזים, והיא צפויה לגדול לכ-17 אחוז בשנת 2030. לכן, ייתכן שהשינוי הנדרש בהיקף התעסוקה במגזר צריך להיות גדול הרבה יותר כדי ששיעור העוני בישראל לא יגדל ויביא לפגיעה חמורה בכלכלה הישראלית.

לופו מאמין שהשינוי המהותי עדיין לא הגיע. "הייתי קצת נמהר בהגדרה שנתתי שחל מפנה בחברה החדרית", הוא מספר. "זה היה איתות. האיתות עדיין קיים, אבל זה דומה למכונית שנוסעת על כביש מהיר, לא מפסיקה לאותה שהיא רוצה לעקוף, אבל גם לא נכנסת לעקיפה", הוא מסביר. "מה שקורה מבחינת ההכשרות המקצועיות והלימודים זה מצוין, אבל אני לא רואה שזה מתפתח בממדים כאלה שיכולים לתת תשובה להתפתחות הדמוגרפית העצומה של הציבור הזה".

חסמים בדרך

דו"ח מבקר המדינה מציין שני חסמים